

ИЗЛАЗИ
УТОРНИКОМ, ЧЕТВРТОМ
И НЕДЕЉОМ

Ц Е Н А
ВА 1 МЕСЕЦ 1 ДИН.
ИЛИ 1 КРУНА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ
СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ И
ИНОСТРАНСТВУ

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати
Стени М. Веселиновићу
проф. богословије

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА НЕ
ПРИМАЈУ СЕ

РУКОПИСИ НЕ ВРАЋАЈУ СЕ

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У МАЂЕДОНСКОЈ УЛИЦИ
БР. 6

БРОЈ 10 ПР. Д.

УРЕДНИК: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ

БРОЈ 10 ПР. Д.

БОГ ДА ПРОСТИ!

Нео сам се на све горе
Што их српска земља има,
И љубио голе стене,
Грлио се с каменима.

Ишао сам на све стране,
Тужна лица, ногом смелом,
Сваку стону српске земље,
Квасио сам сузом врелом!

А над доњех на Косово...
Сташе сузе од жалости,
Само усне шанутаху:
„Бог да прости, Бог да прости!...“

Јануара 1898. год.
Александар

Милорад М. Петровић

КРВ ЗА КРВ

(ОЦЕНА ЈЕДНЕ ПРИПОВЕТКЕ.)

Место мота:

Прочитај најпре ово доле под
звездицом.*)

Први је сумрак.

Близу селанцета Н, на неколико стотина корака, на једном узвишеном брежуљку виде се две људске прилике и међу њима пласт сена, лепо садевен. На брежуљку је нека ливадица, скоро покошева, па има и сена.

Једна људска прилика беше некакав странац — младић око својих 25 година. Одело му необично: на глави шешир с великим ободом, за шеширом велико перо; прслук му друкчије боје, капут друкчије, панталоне са свим друкчије; на ногама му некакве тешке, неовиксоване цокуле; у руци дебела батина, ослонио се на њу.

Друга људска прилика беше један сељак — младић, по годинама вршњак оном странцу. Одело му обично: на глави полован фес с ретићем без китанке, гуњић без рукава, дуга сељачка кошуља, опан-

*) Један младић, чувен глумцац на бечкој позорници, дошао овамо у Србију да тражи оно село одакле су се његови стари одселили у Аустрију. Стигавши око поноћи до тог села, застао је на једној ливади на брду и дуго гледао доле у село, а над његовом главом вио се орао и доле под брдом жуборила речница. Он је ту на тој ливади преноћио у сени, и кад је сутрадан сишао у село и казао се ко је, уврба га један сељак те на неке прастаре овете убије. — То је садржина једне приповетке, која се зове „Крвна Овета“, која је штампана у једном нашем књижевном листу, и по којој је ово горе написано.

ци и тозлуди; у руци му гвоздене виле с три рога, ослонио се на њих.

Странац гледа у даљину. Пред њим пукло поље. На неколико корака испод брежуљка тече мирно речница. Види се и по гдекоја кућица и дим како се извија из сеоских оцака. Пси лају, говеда мучу, сељаци се довикују. Горе над главом странчевом вије се орао.

Сељак гледа час у странца час у онај лепо садевен пласт сена. Заклео би се човек, да нешто вреба. Горе над главом сељаковом не вије се ништа.

Странцу трепери на лицу осмех; он нешта тихо шапуће.

Сељаку се навучао облак на чело; он нешта тихо гуња.

Има ли што лепше и занимљивије од ове слике?!

Па и пак, да нам је могућно, викнути бисмо ономе странцу: „Бежи, бежи! Јер та слика, нама тако лепа и занимљива, може, о путниче странче, бити теби кобна и ужасна!... О бежи, бежи! Или се бар уклони малко даље од тог пласта сена!...“

Али ето, на нашу жалост, странац је врло далеко, не може нас ама баш никако чути!

Још се више смрачи.

Странац мирно стоји.

Стоји и сељак мирно.

„Речница“ међу тим постала „река“ па тихано жубори. Још се бели по гдекоја кућица. Још се извијају димови из сеоских оцака. Истина, не виде се у мраку, али мора бити да се још извијају, кад већ има на кућама оцака. Над главом странчевом још се вије орао и пуно, пуно свакојакних тица... јер у селанцету Н, кад дође тако какав странац, тице седају на своја седала тек после поноћи, а дотле се непрестанце вију над странчевом главом.

Странац се још једном осмехну, протегли се, зевну па пође, санан и уморан, право к ономе пласту.

Сељак се веома намргоди, па се — Бог би га свети знао за што — брзо склони мало за пласт..

Са свим се ухвати мрак. Не види се ни пласт, ни брежуљак, ни странац, ни сељак.

* * *

Јутро је.

Пред сеоском механом скупио се силан свет. Ту је срески писар, кмет, општински ћата, поп.

Усред те гомиле седи... а не, не! Не може никако да седи, него се згурно један младић од својих двадесет и пет година, у необичном оделу; ко га год види, одмах ће у њему познати нашег чудноватог странца... Еле, згурно се, готово већ са-ставно зубе и колена, као да су га ухватили гр-чеви у трбуху, а лице му тако намрштено као да је сабиале изео зелену оскорулу. Јечи и стење...

— Дајте човеку јастук! виче кмет. — Дај-де му, механија, један од оних твојих перјаних јастука нек седне..

— Не, не, не! процеди странац кроза зубе. — Јао, не могу... Ух, ала то боли!

— Знаш ли, кмете, ко је тај човек? упита ерески писар.

— Не знам, господине, рече кмет. — Јутрос у зору нађе га мој бироз горе код оног пласта на брду Вели, беше се готово обезнано, лежи потр-бушке. Једва га донео на крчачи овамо доле.

— Јамачно га осакатио навалице какав несрет-ник, рече поп.

— Није, попо! проговори један млад сељак, који се прогура кроз ону гомилу света и стаде на-пред, држећи у руди гвоздене виле с три рога. — Нисам ја несретник, хвала Богу, нити сам га хтео навалице осакатити...

— Него шта си урадио, болац брајко? упита ерески писар окренувши се сељаку око којег се сви радознано згриуше.

— Па ето шта, господине! поче казивати се-љак. — Садео ја горе на брду пласт сена. Не лези, враже, кад год прођем онуд, видим — пласт ми раз-букао! Мислим, ваљада како говече, или моје или нечије сеоско. Поправим и уредим, кад сутра — опет разбукао! Е већ ми дође доведе!... Синоћ у први сумрак узмем ево ове виле, дај, велим, да мало привребама — шта ми то упропашћује мал! Кад ја тамо, а оно... ето тај ту, нити га знам ни познајем! Стаја онде, стаја, стаја, па се тек окрете моме пласту, а ја се малко склоних да видим, шта ће. А он ти лепо чупај, чупај... начини читаву јамачу! Па онда, да проствиш, господине, главом напред, завуче се колики је дуг и затрпа се оним начупаним сеном, само му ноге виле мало из пласта... Мени већ прекипе! Испаднем иза пласта па под-викнем: „Изиђи-де ти, море, из тог пласта, док ти љуцки говорим!“ — „Јок ја!“ вели он. — „Бога ми ћеш изиђи!“ — „Бога ми не ћу!“ осече се он на ме, и све ми се чини — нешто ми опсова! Мени заиграше ове виле у рукама, па, као да га мало заплашим, царнем ти у оној љутини вилама у ону јамачу... док ти он тек зајаука...

— А ти, болац? упита писар.

— А ја, господине... одговори сељак чешкајући се иза врата, — баш се поплаших па побегох кући, а он оста онде запомажући.

— Је ли тако било? упита писар окренувши се странцу.

— Ух!... Јест, господине! одговори странац мрштећи се и уеркујући од бола. — Тако је!.. Јао, јао!

— За што сте се завлачили у сено те кварили човеку пласт?

— Та хтео сам само да преноћим... их, их!.. па бих јутрос рано у село... ох, ох!

— А којим послом путујете? Имате ли род-бине у овом селу?

— Ништа не знам... Ух, ух! ала боли!

— Па ког ћете врага овде?

— Та за Бога, господине, послао ме овамо писац „Крвне Освете“... Јаох! тешко мени!

— Какве „Крвне Освете“? упита писар за-чуђено.

— Ама оне што је штампана ономад у књи-жевном листу... их, их, и-и-их! ала то сева! учини странац, заборавивши од бола казати име тог листа.

— А што вас је он послао овамо?

— Та ђаво га знао! одговори странац и јетко и плачљиво. — Каже, да сам родом из овог селан-цета одавде, да су се моји стари иселили у Ау-стрију... ух, ух!.. каже да сам био некакав глаумац, актер — шта ли — на бечкој позорници... па... јао, јао, ох!

— Па? упита писар, радознао да чује даље.

— Па каже, да ме је неко из крвне освете овде убио... ух!.. да сам ту негде сарањен... да су и онога што је мене убио стрељали и укопали ту негде... јаох!.. па...

— Па!?

— Па дошао сам да видим: је ли то све ис-тина, и ето... ох, ох!..

— Бог с нама! рекосе многи у гомили, кр-стећи се.

— Видите, рече писар кмету и попу: — мора да га обузима ватруштина од бола, те је почео и бунцати... За тим се окрете механији и рече му: — Смести га, вере ти, у коју собу, а ја ћу сад послати пандура по бабу Макрену нека му испере ране и привије какав мелем.

Тако и би.

И сав се онај свет развије кућама, чудећи се овом необичном догађају.

1883.

М. Ђ. Глишић.

ИЗ ХАЈНЕ-А

Где се клечи, дуби,
Где се рука љуби,
Где се кана скида
И лаже без стида,
Речи звонке куле
И њима се куле,
Где се чедо мило
Све у ласку свило
Туна лаж се крије —
Ту љубави није.

М.

ПУЧИНА

— ПУТНИЧКЕ УСПОМЕНЕ —

Било је прозорје кад сам први пут у животу угледао бесконачну пучину дивнога мора са високих гора, куда се воз лагано кретао због многих вијадуката. Чини ми се у тај мах, да природа не може пружити посматрачу ништа лепше од тако извога мора, уоквирена у кршевито, бело стење! Небесни лазур није лепши од плаветвила његова, нити небесни мир може имати верније слике од мира његова! То је идеалан мир. Ни један атом водени не беше у покрету; ни један се таласић не види на непрегледној површини: све се одмара, и као да почива сном трајним и непокретним.

Море је стојало тада на хоризонту као лена слика у атеље-у знаменита уметника, и кад га први пут тако угледаш дуго се не разбираш да ли је то сан или јавља...

* * *

Дуго сам после тога уживао у изгледу мирнога мора, и од мира његова позајмљивао мир души својој. Гледао сам га у летњим вечерима обасјана слабом слетлошћу месечевом; гледао сам га како прима последње зраке сунца на заходу; гледао сам како из њега излази сунце у свом јутрењем пурпору; али сваки пут мир његов будио је у мојој души друкчије осећаје. Јутарњи изглед његов узноси душу; мирноћа на месечини изазива сентименталне осећаје а залазак сунчев у пучину потсећа те на заносну, вечерњу црквену песму: „Свјете тихи“... Ту тиха светлост врелог јужног сунца, разоружана и немоћна, губи остатке сјаја и силе те изумире и тоне у пучину мира морског, као бесни ритер, кад посрне снагом и оружјем, те га нестане у пучини вечности...

Гледао сам са маленог чуна у дубоку утробу мирнога мора и она беше прозрачна, ведрa и отворена као душа детиња. У неизмерној дубини могао сам избројати стене на каменитом тлу његовом; дугачке и пангљваксте биљке, зелене боје, виде се овде-онде и покретом чуна вију се као змије. Танки и прозрачни млазеви морске соли протежу се од врха до дна, као млазеви растопљена шећера у чаши воде, па и они стоје непокретни; једини покрет беше покрет становника морске дубине што се безбрижно играху.

И кад је пароброд просецао мирну површину, уживао сам у оним сребрним таласићима што падају на плаво и непомично лице његово те га украшавају сребрним ојдрелем.

Ништа лепше и онет ништа ружније ни одвратније од мора. Оно је као лена али цандрљива девојка, која те мами на своје чари да те сарани у својим ћудима. Оно је као варалица пријатна изгледа. Оно је верна слика варљивости и превртљивости у свету. Оно сипи непомученим миром као невинишце у колевици; али, и кад је најмирније, носи у себи клицу злоће као најирепреденији разбојник.

Погледајте му намрштено чело на мутноме небу. Али, шта то? Нека само облачак закљони зрак сунчев, оно потавни као увређен прзнаца; лепог лазура нестаје; по њему се појављују најирепреденије неге, па онда дугачке, црне сенке, док се, најзад, не претвори у прљаво благо из баруштине жабокречном покривене

Много, много сам пута гледао како мења ћуд. И та је промена обично нагла, оштра, изненадна. Једне вечери седео сам на стени крај мора. Мир је владао пучином. Из дубине допиреху потмули, сиренски звуци. Око мене гробна тишина да ми беше већ нессисно; опомињало ме је на ону гробну тишину што претходи крвавоме јуришу. На једанпут море из даљине поче тамнити као да неко на њ навлачи црну копрену; у излоканој стени, на којој сам седео, зачух жубор таласа; духну мио поветарац и дахом својим расхлади врућину; гомиле чунова и бродића указаше се на катаркама; лађари журно размахиваху веслима, само да се што пре доченају обале и закљона у пристаништу... Проклето ми се да изближе видим бес морски, као што сам дотле красоте гледао; али ме крупне капи приморске кише и хладан и јак ветар одагнаше у собу из које сам само кроз затворен прозор то све могао посматрати...

Тек некако доцније испуни ми се и та жеља да из непосредне близине посматрам наступање буре.

Дивни брод тек што беше испловио из залива. Било је око седам сахата у вече. Пред очима ми беше недодгледно пространство, на којему, у даљини, видех рибарске барке с високом једрилицама од затворено жута платна; на коме је у накрет обележен црвени знак крета. У природи је онет владала мртва тишина. Некако немило одазва се у души мојој ова необична мирноћа. Некаква инстинктивна слутња потсети ме на пређашњи случај, и ја сам страховао од негдашње жеље своје. Сунце је залазило крваво, испресецано танким, дугим облацима: мрак, што притиште запад у вечерњем сутону, беше у овај мах ужасан.

Мриари се испеше на палубу и почеше притезати конопце на катаркама и стеге на чамцима што беху привезани за брод. Ја седох иза једне кабине на палуби да ту сачекам буру. Густ мрак ширио се са запада и омотавао брод; кроз ту густу помрчину онет се беласала права бразда, што је брод иза себе остављаше... Јак ветрић ширио тако нежно као да доноси благу вест... Капу ми једна кап на руку, и она беше тако хладна као лед ледени. За њом дође друга, трећа...

— Ту смо! — рекох гласно, и нешто студено притиште ми груди, кад оназих да се оно море, што пре три четврти сахата беше тако мирно, поче браздати.

Оноји се тама небесна с површином морском и закљони све неким црним велом; једино са севера беласкала је мало светлости. Небом се гомилају облаци а морем таласи најирепреденије у дугим браздама а за тим у испресецаним брежуљцима. Није прошло ни пола сахата, а ветар духну тако бесно да беше немогуће на крову остати. Дувао је и звиждао кроз конопце на катаркама; суви и звонки глас јечао је као рањеник. Таласи су поступно расли и гомилали се; изглед им беше све одвратнији, сигурно због нене што од беса долазаше. Удар за ударом, плусак за плуском беху све јачи и већи. Зачу се потмуо јек брода: задрхта све покретно и непокретно на њему; а метални звуци улетених жица као да хтедохе зачинити ову нескладну музику природе и рукотвора човечјег.

Чудновато! Али ми и нехотице паде на ум Костићева песма: „Еј пусто море! Еј пусти вала!“ — и ја сам шапутао стихове...

Таласи наваљују на брод као руља разбојника, као да знају да ту има доста жртава за њихне ненасите чељусти. Час се са свију страна стеку око брода и начине

читаву покретну гору, и ова, као злим духом одушевљена диже брод у висину, остављајући са свих страна ужасне провалије. Час оступе од брода и начине понор, гроб, који би могао брод прогутати као муву. И брод пада у тај амбиз као с деветог неба, муњевитом брзином, да ти се учини: е ту је крај... Час опет, неједнаким покретом наилази талас за таласом као садевени навилјци сена и не штедећи ударају о тврде бокове брода и потресају у њему све: почев од душе човечје до најситнијег клинца што је где год у брод укovan... И он се неравно креће, колеба лево, десно, горе, доле; у њему све звони, јечи, шкрипи; звечи, као у јакој телесни кад је душа оставља...

Уз високе бокове брода пршти отпирасак таласа и нагло те шину својим врхом. Ни лед није тако хладан као вода бурних таласа; срж у костима леђи се од њихова немила додира...

Све гушћи мрак, све бешњи вихар, све ужаснији бес таласа, све већи страх неизвесности порађа се у души од тога мрака и ужасног јаука у природи.

Спонаде ме несвестица: хладан зној цурио ми је с лица и низ кичму. Сиђем у кабину. Врућина као у котлу, температура тела беше тако променљива и неједнака да је зима зној смењивала и обратно. Неправилни покрети брода муте ми свест, на грудима као да ми стена беше наваљена. Дах ме поче остављати а наста мука у стомаку као да је тамо читав силет гладних змија...

А тек осам и по сахата! Да ли ћу дочекати весели зрак беле зоре?... Ко зна!?

Још сам једну буру преживео на мору. Нисам је гледао као ову, али сам је осетио, јер сам се грдне муке намучио!

Пут ме је нанео преко Фалконаре и Анконе у Равену. Дан беше кишовит, али ја и не мишљах да ће бити буре јер је киша била без ветра. Око осам сахата у вече воз се заустави пред станицом анконском, и ја погледом тражих плавоморе, али га не видех. Чуо сам тутњаву помешану с треском локомотиве и вагона, али ми не беше ни на крај памети да то „удара море у брегове“ Разговор путника у куле-у објасни ми све. Чудили су се како је море ружно и гледаху на источну страну. Погледах и сам... То широко пространство, што ми се дотле, у сумраку, чинило да је пољана покривена песком, обрати свуколнику моју пажњу, и на своје велико изненађење видех како се оне грдне гомиле, као садевени стогови, крећу. Не кријем да сам се уплашио, и да ми је прва мисао била да у Анкони сачекам док се море смири. Е, али кад не би било невоље, све би добро било! Прво и прво, нисам наследио никаква богата стрица у Америци, па морам на пару рачунати; а друго, већ сам био платио пут. Целим путем од станице железничке до пристаништа премишљао сам: да ли да идем или не. Најзад решим се да идем јер, у то доба бура траје по неколико дана, а после, што буде онима другим путницима — нека буде и мени. „Што је усуд коме усудио, то ће му бити!“ С тим мислима ступим на брод, који је био чврсто привезан уз камениту обалу.

Па није баш било тако страшно у први мах, и то ме охрабри. По савету неких пријатеља постарам се да предупредим последице буре добром вечером и неколиким чашама јаког тосканског вина. — Шта ме је стао тај не-

срећни савет, то се не може описати; тек ја не бих никоме дао такога савета!

Било је прошло десет сахата кад се кренусмо. Ноћ: густа и мрачна помрчина. Сигурно од оног „тосканског“ био сам у почетку расположен и готов да се смејем оним озбиљним и забрињутим лицима око себе. Али није много прошло, а ја сам скупо испаштао ту своју дрскост.

Брод се с почетка кретао неправилно. Неправилни покрети и потреси одагнаше у брзо моје суседе у кајуте; управо, за столом заостасмо само ја и један дебели Немац, очекујући кога ће пре задесити немво удес. Он се храбрио и смејао, али на оном бледом лицу беше извајан страх. Поручи за се јестиво, али га не дочека: изгуби присуство духа на неколико тренутака за тим, и запевајући, као ван себе, јурну у своју кајуту, из које се с времена на време чуо непрекидан, дивљи урлик...

Одлазак мога суседа није остао ни за ме без последице. Често његово узвикивање принуди ме да се мало удалим. Али се и тамо кроз затворена кабинска врата чула иста нитонација. Зажмурим, наслоним се на сто и затворим уши длановима. Мислио сам да ћу се тиме спасити од спољњег утицаја. Али узалуд! Уобразиља ми је у јачим сликама износила представе о свему што ме окружава.

Наједанпут брод потону у дубину и мени се учини да је с највећег виса отишао у стромором. Језа ме подиђе; кроз снагу ме нешто проледи, као да ми неко изненада провуче кроз кичму нишку хладна гвозђа. Тргнем се и осетим како се брод диже. Од некуд ми дође мисао да ће згодније бити, ако се седећи одупрем на врхове прстију место што се опирем на целу стопалу, па тако и учиним. Сваки покрет брода, а нарочито спуштање у дубину, изазивао је све већи притисак на мозак, срце и желудац. Осетим да ми ваља поћи за суседом. И, док сам још владао собом, зовнем келнера и запитам га: који медикаменат лечи ову бољу.

— Немамо зато лека — рече он. — Само чаша чиста француског коњака може донекле ублажити болове у грудима и желудцу.

Послушам га и мало доцније осетим неку малу помоћ од тога. Спустих се на уску постељу у кајуту и, док су таласи бесно лупали у бок бродски, у души ми се смењиваху осећаји вере, страха, бола, наде и очајања. Зарипао сам се да више никад не пловим ни мирним морем. Стотину пута мисао ми се узносила Богу с молбом: „Спаси само сад!“ — а тресак с поља као да ми одговараше: „Ту ти је крај!..“

Залуд сам се тешко философском мишљу: да је свеједно ма кад и ма како умрети кад се мрети мора; стварност ми је показала колико је стојицизам — бар код мене тада — далеко од реалног живота. Учинио ми се и сувише трагично умрети у загрљају хладних таласа...

Неки стари господин, који ту — vis-a-vis — од мене — лежаше потрбушке у својој постели, диже главу и рече:

— Само да није вода тако хладна!

Не одговорих му ништа али помислих:

„Да је бар ова вода млака као она у купалиштима Казерте и Ливорна! Љутио сам се на топлу воду тиренског мора — ево ми сад хладне!“...

Смена рзавних осећаја и грчеви у стомаку пратили су ме готово целим путем; тек ми у јутру беше нешто мало лакше....

Око девет сахата пре подне, кад сам изишао на обалу у Равели, писам осећао никаква бола; задовољно сам се тим што сам био ван сваке опасности. Оставио сам за собом море као гадну лешину најопаснијег непријатеља.

Још истог дана заборавно сам на молитву: „спаси само сад!“ У подне се изведри, а за неколико сахата море доби своје дражи које савладаше у мени и страх, и бол, и опасност, и намамише ме поново на разјанђене чељусти његове....

* * *

О, море, море! Господару чари и ужаса! Учитељу патње, слико живота човека! Поред свих твојих ругоба омилело си ми; а кад те не видим чезнем за тобом и твојим поднебљем!

С. М. В.

ЛЕПА НЕИТАКЕРА

мисијска приповетка

1

Дошло доба поплаве са. Нил набујао и разлио се по свој равниј земљи мисијској на се тешко и споро ваља по непрегледном простору у свој својој снази и величанству. Тих ветрић гони му дугачке вале полако напред, те се с буком ломе о суре зидине старог краљевског града Мемфиса, што се диже као каква заговетка из њихове средине са својим силним храмовима и сјајним дворовима. Вечерње руменало посуло им многобројне врхове и рубове својим сјајем; високи гранитски обелиски бацају већ дугачке, уске сенке иза себе, а у оној свечаној полутами долазе увочени сфинксови још узвишенији и тајанственији. Жестина тропског сунца јењава; у ваздуху се већ осећа пријатна хладна струја; бело лотосово цвеће почиње отварати своје цветове и пушити околину нежним мирисом. Силна срца његова угасито-зелена лишћа светле се окупана златом сунта, што спрема уморној земљи благу, тиху и јасну ноћ.

На земљу силази покој и мир, природа се спрема на починак. Многобројне барке и чамци од папируса пресецају мутну воду и јуре Мемфису; у улицама се дигла слаба граја; каткад се зачује и по који јачи узвик али и он се брзо утиша; све се жури спрема, повлачи у свој закутак.

Али највећи мир спустио се на фараонов двор. У њему све тихо, чак ни ветра нема да затресе густим грамама витих палми, ни тине да наруши својим цвркутањем и певањем ову тишину, у којој многобројни робови прелетају нечујно као какве сенке на све стране огромног здања и издају шапатам потребне заповести. Каткад пак зачује се одмерени ход оружана стражара, или звека његова шлема, па се онда и ти гласови распину у вечерњој полутами.

На вештачки израђеној столици од слонове кости седи млади фараон Ментесуф, и с чежњом и тугом гледа у даљину. Велика црвена сунчева плоча додирну равно огледало разливене воде и утону иза неке површине, али он се није макнуо. А кад се показа на ведром своду и сре-

брени месец, уђоше на прсти у собума два црица. Један донесе треножац са жеравицом и посу је мирисом, а други нали нафте у мједену посуду што је висила у средини одаје, и запали у њој стењак. Слабо-жута, блага светлост озари простор око себе и бледо лице замилњена фараона а плавичаст дим поче се изнад жеравице ширити и напуни сву околину пријатним мирисом. Кад робови свршише свој посао, хтеше се опет онако без шаната удаљити.

— Још ништа, запита их наједаред Ментесуф

— Ништа, рекоше црици тихо и са страхом и спустише руке до колена, па причекаше тако неколико тренутака, хоће ли се још што-год прохтеги вољи њихова господара. Али кад фараон опет утону у своје мисли, прекрстише они руке, подигоше савијено тело и изгубише се.

А кад фараон оста сам, он уздану на погледа на сандалу, што му је лежала на колону. Била је то обична сандала, какву носе одличне Египћанке кад иду једна другој на воће и разговор, само изванредно мала и доста изношена; по то јој је само увеличавало чар. Јер на црвеном баршуну са свим се лепо распознавало где га је додиривала обла пета, са свим се лепо видела удубљена, где су прсти били. А то је било тако примамљиво у оном оквиру извезеном златом и ширило је из себе нешто изванредно топло, неки примамљив и неодољив дах, да је обузело фараону сва чула. Он промотри поново сандалицу, па онда метну коштуљава руку на очи да му што дуже остане њена слика у памети. Са брижљиво негованих прстију засија драго камење у оштро израженим бојама, а он се опет изгуби у саваријама, које га већ трећи дан муче, и које му не даду ни у јави мира, ни у миру сна, и ако су му видари давали чак и вина помешана с пепелом од папируса.

А узрок свој тој муци био је доста незнатан, али врло загонетан. Кад је фараон изашао први пут са својом сјајном свитом дадржи под ведримнебом суд, и народ се скупио да чује мудрост из уста његових, надви се над отмени збор огромни орао, помрачи им за часак сунце и ранири сен изнад њихових глава; а кад долету више митре фараонове, спусти му у крило малу, лепо заокружену сандалицу од црвена баршуна златом извезену, па овда одлети даље. Него чим је узео Ментесуф у руке, она га одмах занесе и очара. Свештеници повикаше. „То даје Бог од себе знака“. Народ се узруја, али фараон није на то пазио. И место да слушају мудре пресуде, видеше како фараон заповеда многим да се развију на све стране огромне државе, па да траже ону, која носи другу науку.

И тражило се три дана. Први дан прође још како-тако у очекивању и обмани, други дан порасте нестрижење али многи уједно почеше сумњати у срећан успех тражења, трећи дан се већ породи мишљење код свештеника: да је врло лако могуће да девојка и ноје из Мисира, него из прекоморских земаља. Шта више, један од њих, који се разумевао у таквим стварима, рече да цару на сандалима нису египатске, па тако од све те граје... у осталом, видиће се шта ће бити... ако се т. ј. узмогне само шта видети.

Него нису морали баш дуго чекати и на то.

Трећи дан, кад се већ купаху у сребреној месечини старе зидине силнога града уђе у фараонову одају човек у платненом, свештеничком оделу. Ниска прилика наборана и светла лица, живих и зеленкастих очију. Осим одела није имао ништа на себи што би доликовало све-

штенику; нити му је израз био сталан и укочен, нити му је поглед имао у себи оног достојанства, који приличи том узвишеном положају. Брзо промотри све око себе, па онда опрезно, као рис када вреба, приближи се Фараону и против обичаја свештеничког нађе пред њим на колена и додирну челом под. Тихо прошапта: *As bestek*, па онда извади малу сандалу, нарицу од оне, што ју је Ментесуф држао. Фараон одмах познаде да је то од ње говорио му је то и онај заносљиви дах и оне мекане удубине на баршуну, што се слегле од слатког терета. И прође га свега весела струја, срце му закуца брже, преко очију му прелети као сенка, осети како га обузе нешто страшно, живо, нешто, што ни најмање не додикује дубокој поезији озбиљног египатског живота и мистеријама његовим.

— Чије је ово, зашта брзо.

— лепе Нептакере.

— А где је она?

— Ено је пред твојим двором, где с мојим сином чека на твоју заповест.

Ментесуфу сину једна мисао главом:

— А шта је њој тај твој син?

— За сада само брат, па онда одмах додаде као да је појмио питање свога господара: али девојка је одрасла под мојим строгим надзором. Него Амени је води, а Нептакер је наход, сироче; ја сам је отхранио.

— Па шта хоћеш за њу?

— Ја имам доста и оваца и њива за обична свештеника — он и нехотице нагласи оно: обично, — а злата нисам жељан. Осим твоје милости не треба ми ништа...

Али Ментесуф га није слушао даље:

— И заслужио си је. Него доведи сада Нептакеру.

(Наставиће се)

УМЕТНОСТ

ИЗЛОЖБА У „СКУПШТИНИ“

Ова је година била врло плодна у уметничким излагањима. Има томе два узрока или боље рећи два повода. Прво, што се доста намножило људи, који су од уметности направили своје редовно занимање, а нису се ограничили на дилетантizam, — као што је се до скоро држало да треба гледати уметничко пословање, — па ти људи, који су направили од тога посла занат од кога желе живети, као што је то обичај и прилика у целој осталој Европи, труде се да што више заинтересују српски свет, публику, од које они очекују потпоре, издржања. Други је узрок, и то је главни, што се код нас збиља почиње свет интересовати и за уметност па узимати и учешћа у напорима уметника. Наравно да је и овог пута као и увек интересовање дошло само од људи који материјално не могу помоћи, но се морају ограничити на голу симпатију, а људи који би могли и који су у стању да неосетно поднесу тако мале расходе, још афектирају да сматрају све послове ове врсте као беспослицу. Но „љубитеља“ ће победити и натерати „филистре“ да надокнаде новцем ону симпатију и љубав према уметности, коју у толикој обилној мери испољавају они, који не купују слике!

Али пре свега треба расправити једно питање које ће знатно потпомоћи развоју наше уметности. То је уређење

места где ће се изложба приређивати и како ће се то организовати. Јер, држим, да не треба ни да вам говорим: колико је смешно ово излагање по празној скупштинској згради, којој је ова родољубива влада хтела да даде какву такву употребу. Велика се потреба осећа за тим да се у Београду створи нарочити локал за вештачке изложбе и да Академија образује један одбор који би тим изложбама управљао и под чијом би заштитом оне стојале. Тиме би се постигло јединство у времену, у пажњи и у трошковима. Наравно да не треба нико таком чему сличном ни да се нада под овим садашњим министром „просвете“. *Kei' Spur, kei' Spur!* Ја ово помињем само за оне који у својој будућности амбицијонирају то место, да и ову грану имају на уму, јер би тиме оставили леп траг своје министровању.

Све догле ићи ћемо у „Скупштину“ — да нас мице жеља, кад нас иначе тамо не пуштају.

Три излагача г. Риста Вукзновић, његова госпођа Бетина и г. Роксандић, вајар, приредили су ову изложбу али ми изгледа као да су ово двоје последњих дошли само да допуне или да декоришу околнину око главне слике ове изложбе „Дахије“. То је једина али и главна слика г. Вукановића у овој изложби а чини ми се да је цела изложба због ње и приређена. Кад се узме да је „Роб“ г. Роксандића већ био излаган, онда „Дахије“ и оправдавају ту пажњу због сразмере у којој стоји та слика са онима што је окружују.

Међутим о „Дахијама“ је врло тешко у Београду суд изрећи. А зато су мало криви пријатељи г. Вукановићеви, који су толико раструбили о тој слици, да је сад врло тешко нама да свет повратимо на праву тачку одакле ће суд изрицати. Не треба никако сметати с ума да је г. Вукановић ову слику радио *као ђак*, и да ју је као ђак са осталим *џацима* изложио пред стручну комисију, и да је она тај његов рад наградила *првом џачком* наградом. Према томе г. Вукановић се још није јавио нама и представио се као *независан* уметник, те да наш суд сме бити слободан и апсолутан. Он је овом сликом тек стекао права на даљи самосталан рад. И ја налазим да га је ваљано стекао. Сад већ са судом иде лакше. „Дахије“ дају, по мени, право г. Вукановићу да се може занимати уметношћу, да се може назвати српским уметником, а нама дају право од њега очекивати велики рад и томе раду сразмерна дела. Од човека коме је овакво дело први корак у рад, може се очекивати да далеко оде. Само за то треба веома много труда, а ја се бојим да се г. Вукановић овде у Београду не забатала. Београд има једну убиствену атмосферу за сваку врсту уметности. Наравно да јаке природе не подлежу увек заразама.

О самој слици даје се ваздан говорити и има се много што шта приметити. Положај је врло незгодно компонован. Сва је сила те слике у изразима лица: код Фочића, чија уста не речи већ смрт просипају, и код осталих дахија, на чијим лицима треба јасно да је исписано дејство тих Фочићевих ужасних речи. Међутим од осам лица која тај скуп састављају два човек ни мало не види а два једва примећаван. „Старац Фочо“ подавно браду, па је бијелу са зубима гризе“, који је могао бити једна ванредно лепа епизода на слици — савршено је промашен. Сам Фочић Мехмед Ага, јунак ове приче и слике врло је несретно изложен. Дахије седе око синије и наравно да је средиште пажње на њима, док је Фочић „на ноге скочио“ и готово је изашао из те сре-

дано где он треба да је главни јунак. Светлост не допире ни да му довољно лице осветли и он остаје нејасан. Ја сам се дуго мучио да докучим: да ли Фочић има браду или не? Сем тога не може да се разазна од чега и од куда долази светлост, па је онда врло тешко контролисати ефект њен. Декорација, унутрашњост гозбе је с претеривањем мрачна, јер светлост ма од једне свећнице или луча ствара рељефе; светлост се одбија од зидова и даје предметима извесну контуру а атмосфери извесну прозачност. Цртеж је веома замрљан јамачно зато што је несигуран, премда ја налазим да је чак и рука Фочићева а нарочито лице, врло доброг цртежа, али има их и који нису мога мишљења.

Па у пркос свима тим омашкама о којима су оцењивачи водили рачуна и још строжије од нас судили, они су овој слици досудили прву награду те изложбе, — и имали су право. Јер се слика ипак одликује врло лепом композицијом ако не положаја, а оно боја, јер има грдно много „савладаних тешкоћа“, јер појава Фочићева ипак интоније, јер цела слика стаје пред нас као права слика која не одaje ни љубитеља ни почетника, но солидно стоји на својим ногама! А то је све много!

Код госпође Бете преовлађује портрет, и чини ми се да би она ту могла велики успех постићи. Портрет њеног мужа (Бр. 14) је рад првог реда. Да је госпођа спремила пет-шест радова овог калибра, могла их је изложити ма где. Портрет је просто сјајан и као природност позе и као тачност израза и као композиција боја. По моме мишљењу то је најлепше парче у целој изложби. Види се да је госпођу интересирао модел. Љубав све може као што рече један мој пријатељ. Ваља пребележити још портрет Miss C. (Бр. 11) и портрет — скицу г-ђе Б. (Бр. 12). Од осталих је веома пријатан „Plein-air“ (Бр. 33) а и копије су врло добре, нарочито као што је и г. Валтровић приметно Рубенсова „покајница“ портрет једног девојчета (Бр. 47) и „војници при коцкању“ од Брувера. Остали су радови, нарочито они у кожи, интересантни за гледање и ја држим да ће ти „уметничко занатлиски радови“ овде у Београду још најбоље проћи.

Г. Роксандић нам остаје дужан овог пута. Његов је „Роб“ врло, врло леп. Положај је добро изабран природан и тачан, моделирање је прецизно и фино рађено, али ми не заборављамо да он ту статуу ради већ неколико година и да је то почео још у школи под благонаклоним погледима својих професора. Он је требао тај свој школски, врло леп, рад да „посведочи“ једним својим самосталним радом, те да докаже да је имао право кад је из школе изашао. Међутим његови су остали радови — ма да их је врло мало — врло слаби, а биста Краљева је више но слаба. Али он још има мегдана....

Да завршим: на сами дан отварања баш кад смо се највише занели гледањем, пуче у публици глас да су „Дакхије“ и остале радове купили Браћа Ђорђевићи. Грдно смо се насмејали. Карактеристично, јелте?

Spectator

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Како проводи време председник америчких државица. У почетку овога века, жена председника сједињених државица Џона Адама сушила је ошрано рубље у великој

сали Белога дома, где се сад примају посете. Тада су од двадесет и две собе, само шест биле меблиране и ту је била смештена цела породица председникова, који је слободно шеткао по собама како му се хтело, слободно примао кога је хтео, управо се користео слободом као и други грађани. Данас је Бели Дом величанствено меблирани стан, али обиталац његов није више слободан онако као за пређашња времена. Он нема на расположењу слободног времена. Изјутра кад устане одмах седне за писаћи сто, и ма како да порани, нема довољно времена да прегледа целу кореспонденцију: Он добија дневно најмање 800 писама. Хтео не хтео приморан је да већину писама остави секретару на читање, који му свако јутро реферире о садржини најважнијих и добија налог шта ће коме да одговори. Тек што секретар оде, његов кабинет напуне посетници и молници. Као што је прописано, приватне аудијенције почињу само у 10 сати и свршавају у 1 сат, али у ствари оне трају цео дан. Јављају се чланови конгреса, депутати и сенатори, једни без пратње, други у сироводу делегација; према томе, како они један по један изилазе тако и број докумената на писменом столу председника расте. Њега моле за какво место, од њега траже да заузму какву службу од оних 178 хиљада чиновничких места, која су на његовом расположењу. Пошто се избере нови председник, његова је дужност да замени готово сва ова (178 хиљада) службена места новим личностима но, према постојећем обичају, он нема право да кога постави док се не посаветује са члановима конгреса, који припадају ономе округу, где је место упражњено. После депутата, сенатора и делегација које их прате долазе, породице оних лица која су осуђена на смрт. Они моле за помиловање, и да би им се могло одговорити на молбу, ваља прочитати сва акта по којима је изречена осуда. Председник се ослобођава оних посетилаца и молилаца да би могао задовољити своје политичке пријатеље и поштоваоце, који гомилама долазе у Бели Дом. Они долазе из свију крајева савеза, улазе у кабинет председников, пружају му руку и изилазе.

За овима долазе други, после трећи; већина не проговори ни једну реч поздрава, они само погледају, ствену руку и изађу. По бројању Гарисона, који је пратио те разне посете, председник је имао, за три недеље само, да изврши 50 хиљада руковања. „Ако он, — додаје Гарисон, — није постигао виши степен савршенства у тој вештини, њему предстоји парализа шаке или целе руке. Једино средство за спасење своје руке састоји се у томе, да он ухвати руку посетиоца пре него би овај зграбио његову.“ Председник, који у овој прилици, показује пасивност, — пронао је човек. Кад су се завршиле посете, разматрања молаба, докумената, руковања, дан се заврши и, председник право из кабинета мора да иде на спавање, немајући времена ни да прочета, ни да се одмори у разговору са домаћима, нити да остане на само. Да би се све ово могло издржати, потребна је јака физичка снага. До сада бирани председници већином су и имали ову снагу: од 24 председника, само су тројица у моменту свога избора имали 60 и више година и та тројица умрли су после неколико месеци. „За људе од 60 година — каже Гарисон, — избор за председника не значи друго, него осуда на смрт“.

Сажаљење. — Један француски Дон Хуан, овако је сажаљевао љубавнике:

— „Ако сте је видели ја вас сажаљевам — морали сте залудети. Ако је никада нисте видели, ја вас сажаљевам: Најлепше, најузвишеније, најчаробније и најсавршеније на свету остаје вам непознато.

— Ако сте разговарали с њом, ја вас сажаљевам: Имаће о вама врло бедно мишљење — сви су залубљени будале. — Ако сте пред њом ћутали, ја вас сажаљевам: Морала је мислити или да сте неми или идлот.

— Ако сте је слушали, ја вас сажаљевам: славуји ти шумски виртуози, постали су за вас најобичније животиње. Ако је нисте чули, ја вас сажаљевам: Нисте чули највеличанственије звуке и мелодије што облагорођавају срце и душу и напajaју ум.

Ако сте је само згледали, ја вас сажаљевам: Не остаје без последица ко фиксира сунце а није орао. — остаћете слепи. Ако ли вам се погледи није сукобили, ја вас сажаљевам: Ви сте у најдубој тами, гробу или нећини, и бићете њоме вечито обмотани.

Ако је љубите ја вас сажаљевам: Умрећете трагичном смрћу од игала или отрова. Ако је не љубите, ја вас сажаљевам: Умрећете као најгори просјак од зиме или врућине, а никад нисте ни живели.

— Ако, — што је немогућно, — вас љуби, ја вас сажаљевам: Сто хиљада ривала објавиће вам рат. — Ако вас презире, ја вас сажаљевам: Угушићете жалост својом сопственом крвљу — самоубиством.

Да сумирамо: били ви млад или стар, ружан или леп, жалостан или весео, богат или сиромаш, љубила је или не, љубила вас или не — ваља вас сажаљевати, јер сте запали у замке, које се само смрћу раскидају.

Ath.

КЊИЖЕВНОСТ

Ридиард Кицлинг. У угледном броју нашега листа донели смо причину *Паметна жена* од овог писца. Између свих млађих књижевника енглеских, ни један није створио сјајнију пети рационалну књижевничку каријеру од романисијера Ридиарда Кицлинга. Не марећи много за рекламу, он је до сад упознао публику сам са својим делима. С тога ће бити интересантне ове појединости што их доноси париски „*Revue des Revues*.“ Кицлинг се родио у Калкути на сам Божић 1865; учио је школе у Енглеској, за тим, вратив се у Индију, одао се новинарству и почео је писати песнице, које су се публици веома допале и давао их је уреднику једног листа, неком Рукну Дину, муслману, јер (говорио је он) „стихови чине лепу фигуру у колони“ Непознат публици и издавачима, а немајући сам новаца, млади песник није имао начина да општами своју прву књигу. Користећи се положајем секретара редакције, мало по мало научно је слагачки занат и сложио две свеске, које је општамио на врло грубој хартији, у коју се увијају свеће. Те свеске сам је разаслао највићенијим личностима у Индији и продао много стотина. Тај успех га је подвукло, те је ступио у преговоре с једним издавачем за друго

издање, које је добро примљено и распродато у Енглеској. За Кицлинга настаде слава и богатство. Ожени се једном врло богатом америчанком и сада се повукао у Нови Свет, где проводи време у писању, возњи на велосипеду и бави се вртарством. У идућим бројевима донећемо још неколико његових одабраних прича.

КОРИСНЕ ЗАБЕЛЕШКЕ

Говеђа балегка као лек позната је одавно, и поједини марвени лекари употребљавали су је као лек при болести копита коњских, а у исто време и да омекшају при поткивању. Кравље љубре добро је као облога, али има то рђаво дејство што у њему има пуно бактерија које изазивају трулеж, с тога у таким случајима, пошто се скине облога треба најживо очистити копиту од љубрета, да не произведе трулење копита.

Зоб као храна крива музара. О томе пише др. Меркер: да је зоб ванредно добра храна за краве од којих добијамо млеко, јер не само да се добија више млека, него је и млеко масније, и укусу му је лепши. Зоб даје млеку извесну арому, леп и пријатан укус.

ВЕЛЕШКЕ ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ

Добили смо на приказ ове књиге:

* Забавник Српске Књижевне Задруге, свеска 4, с овом садржином: И. А. Гончаров: *Обломов*; В. Иго: *Богородичина црква у Паризу*; Е. Зола: *Жан Гурдон*; Н. Хотори: *Давид Свен*; Х. Судерман: *Гушчар*.

* Извештај о раду Министарства народне привреде по струци виноградарства 1897 године, издање министарства народне привреде (одељење за земљорадњу и сточарство). Штампано у Држ. Штампарији 1898.

У издању књижаре М. Стајића изашла је ових дана из штампе књига „Православље у Босни и Херцеговини,“ од П. М. Томића. Пошто је то дело од нарочитог интереса ми ћемо у једном идућем броју донети стручну оцену о њему. Издање је фино и укусно.

* Б. Кнежевић, професор написао је дело „Принципи историје,“ прва свеска. Цело дело има три књиге. По опсежности, по озбиљности и начину излагања, а нарочито по идеји, коју писац кроз цело дело проводи, може се рећи, да „Принципи Историје“ чине епоху у нашој научној књижевности. Ми очекујемо суд стручне критике, а на само дело скрећемо нарочиту пажњу свих образованих људи.

* Општамиана је из „Бранкова Кола“ приповетка Ст. Сремца „Поп Ђира и поп Сипра“ и за који дан пустиће се у продају. Ово је досад највећа Сремчева приповетка.

* Чика Јова Змај издао је у Загребу „Предневенче,“ књигу за малу и велику децу. Та је књижица претеча „Невену,“ који почиње поново излазити.

У Београду продаје се лист само код продаваца на број.

САДРЖАЈ: „Бог да прости“ (песма) — „Крв за крв“ — „Из Хајне-а“ (песма). — „Пучина“ — „Лепа Нептагера“ — „Уметност“ — „Закљученост“ — „Књижевност“ — „Корисне забелешке“ — „Велешке из књижевности и уметности“.

Власник Ст. М. Веселиновић. Штамп. Св. Николића об. венац бр. 2.—Београд. Уредник Ј. М. Веселиновић.